

Handläggare
John Areschoug
Telefon: 0761228994

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2018-01-30, p 8.

Svar på remiss ”Ett Stockholm för alla” Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Remiss från kommunstyrelsen, dnr:171-1831-2016

Förvaltningens förslag till beslut

1. Tillstyrka förslaget till ”Ett Stockholm för alla – Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018 – 2023.
2. Överlämna förvaltningens synpunkter till kommunstyrelsen.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Mikael Nyberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Förvaltningen anser att förslaget till Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning är välskrivet och lyfter ett angeläget område. Programmets struktur och förväntningar på nämnder och bolagsstyrelser är tydlig och försöker ta hänsyn till skilda förutsättningar och uppdrag. Förvaltningen uppskattar också att det inte är detaljstyrande och därigenom förhoppningsvis bättre kan bidra till att ta fram intressanta lösningar och initiativ hos nämnder och bolag.

Programmet bygger bland annat på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Europakonventionen, den nationella funktionshinderpolitiken samt stadens vision och funktionshinderpolitiska mål. Grunden för programmet är principen om alla människors lika värde, oavsett funktionsförmåga, och målet att alla ska få möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Staden ska aktivt förebygga att personer med funktionsnedsättning

diskrimineras i den egna verksamheten. Funktionshinder i omgivningen ska identifieras, förebyggas och undanröjas.

I förslaget till program anges att ett särskilt funktionshinderperspektiv ska tillämpas inom de områden programmet omfattar. Förvaltningen konstaterar att detta perspektiv, som utgörs av fyra principer, mycket väl kan vara tillämpligt för den egna verksamheten i skilda situationer. Funktionshinderperspektivet utgör, tillsammans med åtta fokusområden som ska omfattas, en tankemodell för tillämpning av programmet. Av de åtta områdena är fem aktuella för miljöförvaltningen, vilket förvaltningen anser vara en riktig bedömning. Den så kallade tankemodellen blir en checklista i matrisform som förvaltningen anser lyckas sätta fokus både på vad som ska göras och inom vilka områden. Dessutom finns en tydlighet om ansvar samtidigt som frihet lämnas till nämnder och bolagsstyrelser att själva komma upp med idéer.

Förslaget till program ska genomföras inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten, dvs nämndens VP och de olika uppföljningstillfällena. Tanken är att nämndmål ska tas fram, liksom indikatorer och aktiviteter. Förslag till indikatorer bifogas programmet. Respektive nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att det finns tillräckligt med kunskap i organisationen för att kunna genomföra programmet.

I förslaget till program nämns ett antal arbetssätt och verktyg som nämnderna föreslås använda sig av. Som arbetssätt eller verktyg räknas då specialkunskap om rättigheter för funktionsnedsatta personer samt kunskap om diskriminering och hur funktionshinder kan undanröjas och undvikas. Likaså ses kunskap om kravställning i upphandling och bidragsgivning som ett verktyg eller arbetssätt. I detta sammanhang nämns också användning av stadens verktyg ”Hitta och jämför service”, där verksamheter enkelt ska kunna beskriva tillgängligheten i sina verksamhetslokaler.

Bakgrund

Stadens tidigare program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011-2016, har nu reviderats i enlighet med uppdrag i budget 2016 och remitterats till stadens nämnder och bolagsstyrelser. Förslaget till reviderat program har utarbetats av SLK:s kansli för mänskliga rättigheter. Programmet har utarbetats i samarbete med förvaltningar, bolag och funktionshinderorganisationer. Som ny benämning på programmet föreslås: ”Ett Stockholm för alla – Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023”.

Programförslaget bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, barnkonventionen, Europa-

konventionen och andra internationella konventioner samt svensk funktionshinderspolitik och lagstiftning. Därutöver har en utvärdering av det tidigare programmet beaktats. Programmet knyter an till den nya inriktningen för svensk funktionshinderspolitik som Myndigheten för delaktighet och regeringen föreslår.

Det reviderade programmet ska användas av stadens nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att identifiera, förebygga och undanröja de hinder för delaktighet i omgivningen som bristande tillgänglighet och ojämlika levnadsvillkor medför för personer med funktionsnedsättning. Arbetet ska bedrivas med ett funktionshinderperspektiv. Det innebär att med universell utformning skapa lösningar som redan från början är tillgängliga för alla, att åtgärda befintliga brister i tillgänglighet, att använda individuella stöd och lösningar till de som behöver det samt att förhindra alla former av diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Arbetet ska också bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

Åtta fokusområden för stadens nämnder och bolagsstyrelser preciseras. Arbetet inom varje fokusområde ska, med hjälp av funktionshinderperspektivet, ta sikte på att förverkliga stadens vision och mål om att Stockholm ska vara tillgängligt för alla, oavsett funktionsförmåga, och att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor som alla andra, utan diskriminering.

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga programmet. Detta görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten samt i samråd med funktionshindersråden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att det är ett välskrivet förslag till program som lyfter ett angeläget område. Programmets struktur och förväntningar på nämnder och bolagsstyrelser är tydlig och försöker ta hänsyn till skilda förutsättningar och uppdrag. Förvaltningen uppskattar också att det inte är så detaljstyrande och därigenom förhoppningsvis bättre kan bidra till att nämnder och bolag kan ta initiativ och ta fram intressanta lösningar.

Förslaget till program är ett styrdokument som stadens nämnder och bolagsstyrelser i ska utgå från när de planerar och följer upp sitt arbete för att nå stadens mål om ett Stockholm som är tillgängligt för alla.

Enligt programmet ska stadens nämnder och bolagsstyrelser använda sig av ett sk. funktionshinderperspektiv, eller ett slags

tankemodell, som ska appliceras på åtta fokusområden. Samtliga fokusområden tar sikte på målen i stadens budget och vad som krävs för att förverkliga den. I förslaget till program tas hänsyn till varje nämnds och bolagsstyrelses uppdrag. Detta innebär att vissa fokusområden endast berör vissa utpekade nämnder och bolagsstyrelser medan andra berör samtliga. Programmet ska genomföras inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten och därvid ska nämnderna och bolagsstyrelserna se till att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för att arbeta med programmet.

Förvaltningen redogör för sina synpunkter på förslaget till program i samband med presentationen av de fem nedanstående delar som programmet består av.

1. Utgångspunkter för programmet och olika utmaningar

Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning bygger på:

- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Agenda 2030
- Europakonventionen
- Svensk lagstiftning, den nationella funktionshinderspolitiken
- Stadens vision och funktionshinderspolitiska mål.

Grunden för programmet är principen att alla människor är lika i värdighet och rättigheter. Programmet är rättighetsbaserat och har som övergripande mål att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ges möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Alla ska ha lika rätt till stadens skydd, stöd och service samt ges möjlighet att delta i alla delar av samhällslivet.

Staden ska aktivt förhindra att personer med funktionsnedsättning diskrimineras i den egna verksamheten och säkerställa tillgänglighet.

Funktionshinder i omgivningen ska identifieras, förebyggas och undanröjas. Full delaktighet förutsätter också att personer med funktionsnedsättning inkluderas i stadens planering och beslutsprocesser på jämlika villkor som andra. Det är hela stadens ansvar att se till att ingen exkluderas och att alla människors kompetens tas tillvara.

Lagar som styr krav på tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet är viktiga i arbetet med programmet. Här kan nämnas Plan- och bygglagen (PBL), arbetsmiljölagen och diskrimineringslagen, Lagen om offentlig upphandling (LOU), Lagen om stöd och

service till vissa funktionshindrade (LSS), Socialtjänstlagen (SoL) samt övriga lagar som avser individuella behovsprövade stödinsatser ska bidra till delaktighet och självständighet på jämlika villkor för personer med funktionsnedsättning. Likaså är EU-rätten tillämplig, liksom internationella och europeiska konventioner, bland annat barnkonventionen och Europakonventionen.

Det är stora grupper av befolkningen som har någon form av funktionsnedsättning som påverkar det dagliga livet; ungefär 20 procent, och därtill kommer de anhöriga vars livssituation påverkas. Studier visar att personer med funktionsnedsättning fortfarande har betydligt sämre levnadsvillkor jämfört med den övriga befolkningen och att utvecklingen går för långsamt. Viktiga områden där det finns ojämlika villkor som skapar hinder för delaktighet är:

- Inom skolan.
- På arbetsmarknaden.
- På bostadsmarknaden.
- För den egna hälsan.
- För de anhöriga vars levnadsvillkor påverkas.

Jämställdhet är en viktig del arbetet för ökad delaktighet. Även anhörigas situation behöver uppmärksammas i detta hänseende. I alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning är det vidare nödvändigt att beakta barns rättigheter enligt FN:s barnkonvention.

Förvaltningens synpunkter:

Förvaltningen har ingen erinran mot förslaget.

2. Ett funktionshinderperspektiv i arbetet

Det funktionshinderperspektiv som staden ska använda i sitt arbete innehåller fyra delar som är ömsesidigt beroende av varandra. Funktionshinderperspektivet ska användas i arbetet med vart och ett av programmets åtta fokusområden. Perspektivet kan liknas vid en tankemodell för att planera och utforma arbetet för varje fokusområde. Nedan redogörs för funktionshinderperspektivet:

Principen om universell utformning,

Principen om universell utformning innebär att planera och utforma den omgivande miljön så att den är tillgänglig och användbar för alla. Det måste ske med medvetenhet om att funktionsförmågan bland de som bor i och besöker staden varierar, så att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som människor utan funktionsnedsättning. Genom att göra rätt från början kan kostsamma åtgärder i efterhand undvikas.

Arbetet innefattar inte enbart den fysiska miljön, utan även verksamheter, tjänster, produkter och system samt program och riktlinjer. Det kan till exempel handla om stadens digitala system, informationstjänster, byggd miljö och allmänna platser, men också om bemötande.

Hänsyn behöver tas till att människor kan ha nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn eller hörsel, dövhet, dövblindhet, nedsatt röst- och talfunktion, nedsatt kognitiv förmåga, besvär i andningsorgan, allergier eller överkänslighet, psykisk ohälsa eller andra variationer i funktionsförmåga.

Förvaltningens kommentar:

Förvaltningen instämmer i beskrivningen av behovet av universell utformning, men i vissa fall kan nyttan behöva vägas av mot kostnaderna. Områden där förvaltningen kan vara berörd av kravet på universell utformning är t ex vid utformning av appar och e-tjänster där det inte ska finnas onödiga hinder för användningen.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten.

Här avses brister i stadens tillgänglighet som redan finns och som hindrar delaktighet. Dessa ska identifieras och åtgärdas. Arbetet kräver systematik och långsiktighet. Brister identifieras genom att analysera tillgängligheten i verksamheter, miljöer, tjänster, produkter och system. Därefter kan åtgärder planeras och genomföras.

Förvaltningens kommentarer:

Förvaltningen har ingen erinran mot förslaget

Individuella stöd och lösningar

Individuella lösningar ska användas för att kompensera funktionsnedsättning eller brister i tillgänglighet som trots allt finns samt ge möjlighet till självständighet och delaktighet. Exempel på lösningar är ledsagning, anhörigstöd, särskilt stöd i skolan, daglig verksamhet, tolkning, hjälpmedel och bostadsanpassning.

Förvaltningens kommentarer:

Förvaltningen instämmer i kravet på att kunna lämna individuell stöd i vissa situationer. Det kan t.ex. gälla särskilt stöd till funktionshindrade i kontakter med förvaltningen för information eller ansökningsförfaranden.

Förebygga och motverka diskriminering

Förbud mot diskriminering handlar om att förhindra att personer med funktionsnedsättning behandlas sämre, missgynnas och inte ges samma rättigheter och möjligheter som andra. Fördomar, negativa attityder och kränkningar ska förhindras. Det ska också uppmärksammas att personer med funktionsnedsättning kan vara flerfaldigt utsatta, utifrån såväl funktionsnedsättning som kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och ålder.

Förvaltningens kommentarer:

Förvaltningen instämmer till fullo med att diskriminering ska förhindras. Det är därför viktigt att det finns kunskap om vad diskriminering innebär och hur den kan förhindras. Detta är t.ex. aktuellt inom förvaltningens omfattande kontakter och kommunikationsverksamhet.

3. Åtta fokusområden

Programmet omfattar åtta olika fokusområden som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska arbeta med genom att tillämpa funktionshinderperspektivet. Samtliga fokusområden tar sikte på målen i stadens budget och vad som krävs för att förverkliga dem.

Målen är följande:

- Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.
- Personer med funktionsnedsättning inkluderas och fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor som alla andra, utan diskriminering.

Under varje fokusområde beskrivs stadens ambitioner för det specifika området och de önskade effekterna för personer med funktionsnedsättning.

Gemensamt för arbetet inom samtliga fokusområden är att med hjälp av funktionshinderperspektivet identifiera, förebygga och undanröja hinder för full delaktighet i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning, utan diskriminering. Programmet vill använda möjligheten att styra arbetet med hjälp av indikatorer inom ILS Webb och under varje fokusområde lämnas därför förslag till indikatorer. Dessa kan även anpassas till den egna nämndens verksamhet.

Samtliga fokusområden framgår av förslaget till program i bilaga 1. Av de åtta fokusområdena är det fem som omfattar miljö- och hälsoskyddsnämnden och då genomgående tillsammans med samtliga övriga nämnder och bolagsstyrelser.

Fokusområdena framgår nedan. De som är märkta med en asterisk gäller även miljö- och hälsoskyddsnämnden och här kommenteras lite närmare fokusområdets ambitioner och önskade effekter som är relevanta för nämnden. Dessutom kommenteras i två fall indikatorer som kan vara möjliga att använda för nämndens verksamhet.

1. Rätten till arbete och försörjning*

Här avses bland annat tillgängligheten till arbetsplatser samt arbetsplatsernas villighet att möjliggöra anställningar, praktikplatser och sommarjobb.

2. Rätten till utbildning

3. Rätten att kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms inne- och utemiljö samt att ha en fungerande bostad och garanteras säkerhet i kris*

Stadens samtliga miljöer inom- och utomhus ska kunna användas av personer med funktionsnedsättning. Miljöernas ska planeras och byggas rätt från början för att trygga tillgängligheten. Hinder i den befintliga miljön ska avhjälpas - vilket ska ingå i den strategiska planeringen.

Följande indikator kan vara relevant för nämndens verksamhet:
”Andel verksamheter som redovisar tillgänglighet under Hitta och jämför service”.

4. Rätten till information och kommunikation samt att få tillgång till ny teknik*

Fokusområdet omfattar funktionshindrades rätt att kunna få information och kommunicera med staden på lika villkor, olika tekniska och digitala lösningar ska gynna även personer med funktionsnedsättningar och ny teknik, så kallad Välfärdsteknik, ska användas för att öka delaktigheten.

Följande indikator kan vara relevant för nämndens verksamhet:
”Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att stadens e-tjänster och andra digitala lösningar är tillgängliga”.

5. Rätten till individuellt stöd

6. Rätten till bästa möjliga hälsa*

Fokusområdet omfattar insatser för att alla ska kunna delta i hälsofrämjande aktiviteter på fritiden.

7. Rätten till en meningsfull fritid

8. Rätten att delta i demokratin*

Personer med funktionsnedsättning ska kunna rösta och delta i demokratiska processer på jämlika villkor som andra.

Förvaltningens kommentarer: Förvaltningen har inget att erinra mot förslaget till fokusområden och indikatorer.

4. Genomförande och uppföljning

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga programmet vilket görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten. Programmet utgör också en grund för samverkan inom staden. Fokusområdena ligger till grund när nämnder och bolagsstyrelser konkretiserar nämnd- och styrelsemål, indikatorer och aktiviteter som ska bidra till att kommunfullmäktiges mål i stadens budget successivt uppnås.

Förslagen till indikatorer kan användas för inspiration och anpassas utifrån vad som är ändamålsenligt för den egna nämnden eller bolagsstyrelsen. Till programmet bifogas också en aktivitetslista med förslag på aktiviteter som ansvariga nämnder och bolagsstyrelser kan använda i sin verksamhetsplanering. Aktiviteterna tas fram och följs upp i samråd med nämndernas eller bolagsstyrelsernas funktionshindersråd.

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för arbetet med programmet. Kommunstyrelsens funktionshindersråd och stadens lokala funktionshindersråd kan bidra med kunskap om funktionshinder och om situationen för personer med funktionsnedsättning.

Kommunstyrelsen ansvarar för att i samband med introduktionen av programmet genomföra utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledning samt nyckelpersoner.

Förvaltningens kommentarer:

Förvaltningen har inget att erinra mot den modell för planering och uppföljning som också föreslås omfatta programmet. Detta är den gängse modellen som allmänt används inom staden.

Men med detta sagt finns det anledning att påminna om att antalet rapporter som krävs enligt ILS, vid sidan av förvaltningarnas och bolagens ordinarie verksamhet, under senare år har ökat betänkligt. Det gäller barn, jämställdhet, mångfald, miljö, innovationer, digitalisering, tillgänglighet m m. Kraven på rapporter är var för sig

vällovliga och de olika program som fastställt rapportskyldigheten är viktiga ställningstaganden från staden. Men sammantaget ger kraven på rapportering i ILS ett suboptimerande intryck där resultatet av kärnverksamheterna allvarligt riskerar att hamna i skymundan. Det gäller även de krav på rapportering som nu föreslås. En betydande del av kraven på rapporter avser – i varje fall för miljöförvaltningen – självklarheter och ska och måste beaktas i förvaltningens normala verksamhet. Sådana självklarheter måste emellertid kunna följas upp utan att förvaltningarnas och bolagens administrativa börda ökar.

5 Arbetssätt och verktyg

Arbetssätt och verktyg som nämnder med fördel kan använda, och som är relevanta för miljöförvaltningen är:

Kunskap: Det krävs kunskap om tillgänglighet och funktionshinderperspektiv, lagstiftning, om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt om hur funktionshinder kan undanröjas och undvikas. Likaså kunskap om hur olika former av diskriminering, bland annat fördomar och negativa attityder, kan förhindras. Annan kunskap är vilka krav som kan ställas i upphandling.

Krav vid upphandling: Genom att beakta tillgänglighet vid upphandling kan stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till bästa möjliga tillgänglighet redan från början och skapa förutsättningar för delaktighet.

Samverkan: Samverkan kan ske kring strukturella frågor och kring individer, internt mellan verksamheter i staden eller med andra aktörer. I arbetet med ett funktionshinderperspektiv ska staden sträva efter att förstärka samverkan med de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Samverkan med privata aktörer och näringsliv kan bidra till att personer med funktionsnedsättning får tillträde och tillgång till varor, produkter och tjänster på jämlika villkor som andra, vilket motverkar diskriminering såsom att nekas tillträde.

Tillgänglighetsmärkning i Jämför service: Staden har tagit fram ett verktyg för att verksamheter enkelt ska kunna beskriva tillgängligheten i sina verksamhetslokaler i Hitta och jämför service. Tillgängligheten redovisas i form av nio olika ikoner. Uppgifterna baseras på en självskattning av verksamheten.

Förvaltningens kommentarer:

Förvaltningen har inget att erinra mot beskrivning av arbetsätt och verktyg för genomförande av programmet.

S L U T

Bilagor

1. Tjänsteutlåtandet till ”Ett Stockholm för alla - Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018- 2023”
2. Förslag till program ”Ett Stockholm för alla - Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018- 2023”